

УДК: УДК 631.527:633.11

ТЕМПИ ПОТЕПЛІННЯ ТА АКТУАЛЬНІСТЬ СПЕЛЬТИ В УКРАЇНІ

НОВАК Ж.М., канд. с.-г. наук, НОВАК А.В. канд. с.-г. наук, доцент,

ЖЕКОВА І.О., аспірант

Уманський державний аграрний університет

У тезі наведено динаміка зміни температури повітря та кількості опадів за останні 60 років, а також важливість спельти як невибагливої культури з високою якістю зерна.

The dynamics of change air's temperature and precipitation's quantity and impotence of spelta as a culture with high seeds quality and low requirement are research in this thesis.

Останнім часом у засобах масової інформації все більша увага надається змінам клімату на нашій планеті. Установлено, що середня температура повітря дійсно підвищується у всіх регіонах світу. Через це в атмосфері змінюються процеси переносу тепла і вологи на всіх континентах, що зумовлює появу небаченої дотепер кількості катаклізм: посух, повеней, тайфунів і смерчів, граду, зсувів ґрунту.

Деякі науковці притримуються думки, що це чергове потепління зміниться на похолодання. Загальновідомо, що за останні дві тисячі років було три періоди потепління і стільки ж — похолодання, останнє з яких закінчилось у першій половині XIX століття. Потім розпочався черговий період потепління, але при цьому, за сто років (до кінця XX століття) температура повітря підвищилась на 0,7-0,8 °С — тобто на таку величину, як раніше за тисячу років [1].

Численні науковці припускають, що за умов подальшого потепління, планету Земля чекає повна зміна клімату, внаслідок чого зміниться спектр сільськогосподарських культур, притаманний для певної агрокліматичної зони.

Ми аналізували температурний режим за останні 60 років — з 1949 року до теперішнього часу. Згідно даних метеостанції Умань [2] у середньому за період від 1949 до 2008 року річна температура повітря становить 7,76°С, при чому за перші 20 років (від 1949 до 1968) — 7,48°С, а з 1969 до 1988 року — 7,33°С, тобто на 0,15°С менше. Протягом періоду від 1989 до 2008 року включно середня температура повітря зросла на 1°С порівняно з першим аналізованим періодом та становила 8,48°С. Як ми згадували раніше, підвищення температури на 0,7-0,8 °С відбувалось протягом 100 років. Зростання темпів потепління у нашій країні за останні 15 років відбувається прискореними темпами. Так, середня річна температура повітря за п'ять років від 1994 до 1998 року становила 7,86°С, у наступну п'ятирічку вона була в межах 8,90°С, а з 2004 до 2008 року — 8,96°С.

Середня за 60 років кількість опадів становить 600,9 мм з відхиленням від 569 (1949-1968) до 600 (1989-2008) та 633 (1969-1988рр.). Разом з тим, за останні 15 років простежується чітка тенденція до зменшення річної кількості опадів: у період від 1994 до 1998 вона складала 639 мм, від 1999 до 2003 — 603мм, а в останні п'ять років — 532мм.

Тобто цілком ймовірно, що через невеликий проміжок часу ті культури, які ми вирощуємо на ланах нашої держави, будуть потерпати від надмірного тепла та нестачі опадів. Однією з таких культур може виявитись пшениця озима.

Тому слід відмітити важливість такої культури, як спельта — дикого родичу озимої пшениці, яку досить успішно вирощують у країнах Європи прибічники здорового харчування. Окрім того, що ця культура багатша протеїном, ненасиченими жирними кислотами та клітковиною, ніж звичайна пшениця, вона ще й невибаглива до умов вирощування та морозостійка [3].

Спельта відома з давніх часів. Її вирощували в Європі і Азії, відомості про спельту зустрічаються в трактатах стародавнього Риму та монахів, які жили у Середньовіччі. Розчинні вуглеводи — так звані мікополісахариди здатні покращувати імунну систему людини. Корисні речовини спельти мають високий рівень розчинності, тому легше й швидше засвоюються організмом. Клітковина спельти у половині випадків не викликає алергії у людей, чутливих до цієї речовини у пшеничному зерні. Спельта містить

практично всі поживні речовини, які потрібні людині, в гармонійному і збалансованому співвідношенні, при чому рівномірно у всьому зерні. Це свідчить про те, що вона зберігає поживну цінність у готових виробах навіть при тонкому перемеленні. Існують, однак, негативні риси цієї культури, які перешкоджають поширенню спельти: низька врожайність та невимолочуваність. Останній недолік усунено, а перший можна вирішити шляхом об'єднання в одному генотипі генів спельти і сортів м'якої пшениці завдяки системі схрещувань [3, 4].

Нами ведеться гібридизація між відомими сортами озимої пшениці і спельтою, створено та виділено стабільні гібридні комбінації, які мають комплекс господарсько-цінних ознак.

Резюме. За останні 15 років спостерігається зростання температури повітря та зменшення кількості опадів. Збільшення температури за останні п'ять років порівняно з періодом від 1994 до 1998 року становило $1,10^0\text{C}$, а зменшення опадів за звітний період становило 107 мм. Доведена важливість спельти як високобілкової, дієтичної та невибагливої до змінних умов вирощування культури.

Summary. There are increasing of air's temperature and precipitation's quantity reduction in last 15 years. Temperature's increasing within last five years compare with period from 1994 till 1998 is 10^0C . And precipitation's reduction is 10mm. Impotence of spelta as dieted, low requirement for changing grow conditions with high quantity of protein is evident.

The dynamics of change air's temperature and precipitation's and as a culture with seeds quality and low requirement are research in this thesis.

Список використаних джерел:

1. Адаменко Т. Как потепление действует на рынок зерна // Зерно. — 2008. — Октябрь. — С. 38-44.
2. Гідрометеорологічні бюлетні Черкаського обласного центру з гідрометеорології E-mail: cgm@ck.ukrtel.net
3. Горн Е. Лучшее чем пшеница, но... / Евгения Горн // Фермерське господарство. — 2008. - №4(372). — с. 21.
4. Рожков Р. В. Використання малопоширених гексаплоїдних видів пшениці з метою селекційного покращення сучасних сортів м'якої пшениці / Рожков Р. В., Нініїва А. К. // Тези доповідей молодих учених: Матеріали II Міжнародної конференції «Біологія: від молекули до біосфери». — Харків, 2007. — с. 155-156.